

H. A. Ø. Bistrup:

En kort Oversigt
over den danske

Grønlandsoplysningens Historie
indtil 1921.

(38heft.)

G. 12. 1932.

H. A. d. Biskup Kommandørkaptejn Biskup.

En kort Oversigt over den danske Grønlandsopmaalings

Historie indtil 1921.

3 Eksepl

6.12.1932.

Akusch.

Sølieutenant-Selskabets Formand har gjort mig den Ære at anmode mig om at indlede med et Indlæg om den danske Grønlands Opmaaling.

For den, der hører til dem, der har været, er det forstaaeligt og selvfølgelig, at Emnet bliver om Fortiden og overlader Nutiden og Fremtiden til dem, der er med i Dagens Arbejde og som lægger Planerne for de kommende Dage

Det er saa nemt, saa at sige ved et pludseligt Overfald, at lade sig indfange til at påtage sig en saadan Opgave, men naar man sidder der med Papiret foran sig og indenfor en begrænset Tid skal give en kort og klar Oversigt over, hvad vore Forgængere har været, ikke Aarhundreder, men mere end 1000 Aar om at opdage og kortlægge og om hvilket der er skrevet bindstærke og Lærde Værker, saa- ja, saa tager Sagen sig jo straks lidt anderledes ud.

Det er imidlertid saa heldigt, for det første, - at der ikke forlanges en sprænglærd, videnskabelig Redegørelse, - for det andet, at det ikke er nødvendigt for mig selv at udføre et større Samlerarbejde- og for det tredje at dette Samlerarbejde, ganske vist med et noget andet men paralleltløbende Formaal er udført, saaledes at min Opgave indskrænker sig til ud af disse Arbejder at fremdrage, hvad der i Aften er nødvendigt til at faa et Overblik over, hvad dansk Opmaalingsarbejde har betydet for vort Kendskab til den store Ø, Verdens største, Grønland, der i over 200 Aar har været betragtet som dansk.

Mit Indlæg baserer sig i overvejende Grad paa A.A. Bjørnbos : Cartographia Groenlandica i Medel. ø. Grl. og F. Traps : The Cartography of Greenland i 1. Bd. af Værket Greenland, begge Værker udgivet af den nu under Navnet: Kommissionen for de videnskabelige Undersøgelser i Grønland, kendte Institution.

I sin Indledning til " Grønlands Kartografi i Perioden 1000- 1575", der er 2. Del af Bjørnbos Afhandling, skriver han: " Naar der i Indledningen (altsaa 1. DEL) er givet et Overblik over Grønlands Opdagelseshistorie, er det, fordi den danner en naturlig Baggrund for Kortlægningen og viser de Betingelser, under hvilke Korttegnerne har arbejdet, de Chancer, de har haft for at naa en Tilnærmelse til Virkeligheden.

Dr. Bjørnbo taler her med Kartografien for Øje, men det ligger lige for, at det samme gælder, naar der tales om Opmaaling og at indenfor det Tidsforløb, som her behandles, falder Grønlands Opdagelseshistorie og dets Opmaalingshistorie sammen. Man kan ikke skille disse to Ting fra hinanden

og denne Selvfølgelighed træder endnu stærkere frem i Traps Afhandling, hvis første Periode 982-1576 er et Udrag af Bjørnbos, men derefter op til Nutiden d. v. s. omkr. 1921 eget Arbejde. I denne Afhandling, hvor ogsaa han taler om Grønlands Kartografi, benytter han i Tiden efter 1721 ligefrem de forskellige Opdagelsesrejsende eller Ekspeditioners Navne som Betegnelse af Korttyperne, f. Eks. Hans Egedes Graahs, Danmark-Eksp. o. s. v.

De gamle Tiders Opdagelsesrejser skyldes ligesom nu den Mennesket i boende Trang til at lære den Jord at kende, hvorpaavi nu engang bor, men forskellige Forhold, bl. a. Mængelen paa Hjælpeidler til at angive Retninger i vor Forstand, førte til, at dengang gamle Kort dels var Læsekort, dels udarbejdedes efter mundtligt eller skriftligt overleverede Kursforskrifter, der, hvor vanskelige de end er for os at tyde nu, dengang var tilstrækkelige til, at vore Forfædre var i Stand til at naa viden omkring.

Middelalderens Kendskab til fjerne Egne som Grønland kunde derfor ikke siges at være baseret paa nogen Art af Opmaaling.

Bjørnbo skriver, at af Grønlands "Opdagelseshistorie ser man, at i Tiden fra Begyndelsen af det 11. til Midten af det 13. Aarhundrede var der gunstige Vilkaar for et Kortlægningsarbejde. Men derpaa fulgte en Nedgangsperiode....og fortsætter han " Fra Begyndelsen af det 15. Aarhundrede og lige op til Frobiskers Tid (omtr. 1576) stillede Forholdene sig endnu mindre gunstige, idet Kolonierne opløstes mere og mere, og der ingen fast Forbindelse var med Omverdenen.".....Paa Forhaand skulde man derfor vente et rigeligt og første Haands Materiale af Kort fra Tiden før Aar 1300, derimod udelukkende Ejcigonarbejder fra den følgende Tid."....." Saaledes forhold er det sig som bekendt ikke. Nordboerne havde nemlig ingen selvstændig Kartografi, besad maaske knap Eskimoernes mærkelige Evne til grafisk at gengive de Kyster, de passerede paa deres Vej. Det Kendskab til Korttegning i dennes mest primitive Form, som enkelte lærde Islændere og danske Gejstlige sad inde med, var tillært sydfra og de Kort, de tegnede, er kun at betragte som Udløben af Middelalderens latinske Kartografi

Bjørnbo skriver henimod Slutningen af sit " Historieoverblik over Landets Opdagelse ": Vi kan nu i de væsentligste Hovedtræk klarlægge Udviklingen af Grønlands Kortlægning og Begreberne om dets Beliggenhed fra den Tid, da det i det 11. Aarhundrede for første Gang dukker op i den geografiske Litteratur og fra dets første Forekomst paa et Kort til det, Øjeblik, Danmark - Ekspiditionen I 1908 hjembragte Hæg-Hagens Kortskizzer af Nordøstlandet."

Dette er en Opgave, som Dr. Bjørnbo og endda kun skrevet for Tiderum-

met Aar 1000-1576 har skrevet en ca. 250 sider stor Afhandling om, og som der derfor heller ikke kan være Tale om at tage op til Behandling her; min Opgave er mere beskeden, kun at give den danske Indsats i Grønlands Kortlægning og den tager først sin egentlige Begyndelse med Aar 1721, idet de Kort, der over Grønland grunder sig paa Selvsyn før den Tid, skyldes Udlandinge. Herfra findes der dog en Undtagelse som kort skal berøres.

" Grønlands ældste Kartograf" skriver Bjørnbohar længe været næsten glemt i Geografiens Historie".

Er det et Skæbnens Lume, at den første Mand , der af Selvsyn har, om ikke opmaalt, saa dog tegnet det første Grønlandskort, var den danskfødte Claudius Claussøn Swart, best kendt som Claudius Claus eller v Nikolaus Nigier født i landsbyen Sallinge paa Fyen den 14. Sept. 1888.

"Indtil Aaret 1836 kendte man kun hans Navn ", skriver Bjørnbo" gennem lidt paaagtede Citater hos andre Forfattere. Først i Aaret 1889, da en Kopi af Kortet i hans yngre Værk blev fundet, begyndte man at faa Begreb om hans virkelige Betydning, men der var dog stadig nogen Tvivl om denne, indtil den text, der hørte til den omstridte Kopi af det yngre Clauskort, blev fremdraget i Aaret 1904."

Der findes et yngre og et ældre Kort af Clavius, af hvilket det første er udarbejdet efter de gamle Nordboers Kursforskrifter, medens det senere hviler paa Selvsyn.

Der har mellem de lærde hersket nogen Tvivl om, hvorvidt Clavius selv havde været i Grønland.

Efter en grundig og lærd Overvejen for og imod kommer Dr. Bjørnbo til følgende Slutning:at vi trods Nansens Bestik og velbegrundede Tvivl ikke tør forkaste Clavius' Paastand om at kende Grønland af Selvsyn" og " Det sikre er, at den første, der bevidst forkaster Læren om Fastlands kredsen og Zonernes Ubeboelig hed og som tænker sig Vej til Østen udgaaende fra Europa mod Nordvest, er Clavius - og det er hans Kendskab til Grønland, der saaleds gør ham til en Foregangsmand, en Forløber for den Geografiens Renæssance , der for Alvor tog fart et halvt Aarhundrede senere og førte til, at Geografiens atter blev en exact Videnskab".

Naar jeg nu fra Perioden efter 1576 gaar over til at ~~xxxxxxx~~ omtale Grønlands Kortlægning op til Nutiden da er det, som allerede nævnt, paa Grundlag af, Trap's Afhandling, men jeg vil gerne særlig præcisere, at naar jeg af dette Arbejde kan uddrages de danske Opmaalinger, saa maaman stadig holde sig for Øje, dels at de første Spirer til et opmaalt Grønlandskort voksede frem af fremmed Jord, idet Martin Frobisher staar som Grønlands

Genopdager 1576 - 78, dels at efterhaanden som vi danske efter 1721 for Alvor tog den Opgave op at undersøge og Kortlægge (opmaale) Grønland, saa arbejdede ogsaa mange Udlændinge med herpaa, ofte som Foregangsmænd paa Omraader ,hvor vi danske senere blev de Ledende .

Uden for øvrigt at ville blande Grønlandssagen ind i dette Indlæg, er der dog i denne Forbindelse en ganske interessant og paafaldende Omstændighed, som jeg skal pege paa, nemlig, at indtil de aller sidste Aar, møder man kun i meget ringe Grad norsk Initiativ og Indsats, netop med Hensyn til den specielle Opgave, der foreligger i Aften at redegøre for Grønlands Opmaaling.

Det synes da som om Dr. Bjørnbo's tidligere citerede Udtalelse, at Nordboerne ingen Selvstændig Kartografi havde og ingen Evne (eller maaske) Snarere Trang) til grafisk at gengive de Kyster, de passerede, er gaaet i Arv til de gamle Vikingers Efterkommere i Norge, der i det sidste lille Aarhundrede med beundringsværdigt Mod og Energi har sejlet op og ned langs Grønlands Østkyst. Det blev de Videnskabsmændene og de insperialistisk indstillede Politikere, der tog Initiativet til, at Norge langt om længe kom med i dette Arbejde.

Efter dette lille Sidespring vender jeg tilbage til mit Emne.

"Fra den Ekspedition, som Christian d.4 sendte ud 1605 stammer et Manuskript med fire Kort paa Grundlag af Observationer foretagne og beregnede af den engelske Sømand, James Hall, Ekspeditionens Lods. Det ene Kort omfatter hele den undersøgte Kyststrækning, medens de tre andre omfatter Kong Christians Fjord (Syd for Kolstensborg) Cunninghavn Fjord og Brede Ranssous Fjord. Hvis man kritisk sammenligner de Kort med mere moderne, kan man ikke undgaa at lægge Mærke til den Omhu og Nøjagtighed, hvormed de er udfærdiget," skriver Trap.

Fra de danske Ekspeditioner under Danell stammer et Antal mærkelige Kort, tegnet 1653 af Danskeren Johannes Mejer.

Dette er hvad danske og danske Ekspeditioner har ydet af Bidrag til Grønlands Kortlægning i det 17'Aarhundrede, og vi kommer nu til Aaret 1721 med Hans Egedes Ankomst til Grønland og dermed ind i en Periode, hvor indtil 1814, dansk-norske og derefter danske alene har gjort en meget stor Indsats i Arbejdet med Grønlands Opmaaling og Kortlægning.

Hvorsomhelst og naarsomhelst der er Tale om Grønland og det er snart sagt ligegyldigt, hvilket Emne vedrørende Grønland, det drejer sig om, maa man altid tilbage paa Hans Egede og hans Sønner, hvis Forskertrang om end

ikke videnskabeligt underbygget saa dog ved Selvsynet og Førstehaandsoplevelsernes Friskhed og upaavirkethed har skabt et Grundlag for al Studier ved rørende Grønland- og dette gælder ogsaa vort Emne.

Ved Siden af sit vanskelige Missionsarbejde og samtidig med, at han forsøgte

at organisere Handelen med de indfødte, fik Hans Egede ogsaa Tid til og havde Øje for, i store Træk naturligvis, at udarbejde Kort, dels over de Del af Vestkysten, som han kendte og havde sejlet langs med, men ogsaa over Østkysten, hvortil han trods Forsøg derpaa ikke naaede hen.

Man kan jo sige at dette Kort over Østkysten, som saa mange andre fra samtidige Hænder var Fantasikort, men man kan dog, synes det mig, ikke helt benægte, at man i store Træk har haft Kendskab til Kystens Retning og Udseende med de store Fjorde o.s.v. Anbringelsen af Østerbygden med dens Navne her, har jom senere vist sig at være fri for Fantasi.

Hans Egede tegnede allerede 1722, Aaret efter sin Ankomst, et Kort over Ball's River (Godthaabs-Fjorden) og 1724 et Kort over Kysten fra 3 Gr. Syd til 2 Gr. Nord for Fjorden.

Hans mange Rejser langs Kysten satte ham i Stand til senere at udarbejde Kort over hele den af ham kendte Kyststrækning.

1731 tegnede Løjtnant A. Gerner et Kort over Godthaabs Fjord og 1732 recognoserede og skitserede Nordmanden Matthias Jochinesen Vestkysten fra 60 Gr. til 67 Gr. N. Br.

1751 - 53 lykkedes det Peter Olsen Walløe at naa over paa Østkysten. Hans Dagbøger har været anvendt som Kilde.

1761 var den danske Hvalfanger Volguart Bohn inde i Scoresbysund. Morten Worneskjold omtaler at have set et Kort over dette, desværre findes hverken Original Kortet eller Kopier.

Fra Slutningen af det 18' Aarhundrede foreligger der Kort tegnede paa Stedet af de grønlandske Handelsbetjente Hans Raun, Aaron Arctauder og Andreas Bruun.

1786 og 1787 har vi Løvenørns, Egedes og Rothes Ekspeditioner til Østgrønland, udgaaede fra Island, men da ingen af dem naaede ind paa selve Kysten, lykkedes det kun Egede at tegne en Skitse af Kysten mellem 64 Gr. 15' til 66 Gr. 20' N. Br.

Trap skriver om dette kartografiske Standpunkt ved Aaret 1800 følgende: "Skal vi opsumere Grønlands Kartografi som det viser sig ved Slutningen af det 18' Aarhundrede, saa er det med en fuld Anerkendelse af de store Resultater, der var opnaaet ved de danske Kolonisatorers Anstrengelser!" -----

"Det skal blot bemærkes, at Vestkysten Nord for Sukkertoppen er for østlig (ca. 6 Gr.) og at Skæringspunktet mellem Østkysten og 66 Gr. N. Br. er angivet til 29 Gr. i Stedet for 35 Gr. W. Lgd. og endelig at Cap Farvel's Beliggenhed er omtrent helt rigtigt."

Med det 19' Aarhundredes Begyndelse træder vi ind i en Periode, som, førende op til Nutiden, skulde blive til overordentlig stor Betydning for vort Kendskab til Grønland, idet man nu begynder paa en systematisk Opmaaling af hele Landet, til at begynde med ganske vist med mindre Hyppighed, men i Slutningen af Aarhundredet for fuld Kraft.

Det maa være mig tilladt endnu engang at minde om, at Udlændinge med Iver deltog i Grønlands Udforskning og Kortlægning, saaledes foreligger der fra John Ross' Haand 1818'et Kort, hvor Vestkysten Nord for Sukkertoppen føres længere mod Vest og altsaa forbedre Længden.

Det bliver ogsaa nødvendigt at omtale den berømte William Scoresby's Opmaaling af Grønlands Østkyst 1822 fra Scoresby-Sund paa 69 1/2 Gr. til 75 Gr. N. Br. fordi denne hans Bedrift med Sikkerhed kan siges at have givet Stødet til, at man fra dansk Side tog den Opgave at kortlægge Grønland systematisk. Aaret efter foretog Clavering og Sabine en Opmaaling af Kysten mellem 72 og 76 Gr. N. Br.

Det blev den ved sin Kanonbaadsekspedition senere saa berømte Løjtnant W. A. Graah, der paa den danske Regerings Initiativ sammem med Løjtnant Henrik Jørgen Scheel i 1823 -24 foretog en videnskabelig (astronomisk) Opmaaling i Nordgrønland mellem 68 Gr. 30' og 73 Gr. N. Br. dertil kom saa hans Arbejder 1828 - 31 hvor han foruden at kortlægge den sydlige Del af Kysten fra Frederikshaab til Kap Farvel berejste og kortlagde Kysten af Grønlands Sydøstkyst indtil 65 Gr. 14' N. Br. Graahs Opmaaling resulterede i et fuldstændigt forandret Billede af den berejste Strækning.

Trap skriver: "Det Materiale, der var samlet i Løbet af Graahs Rejser foranledigede det danske Søkortarkiv til i 1832 at offentliggøre det første Kort over Grønland, i hvilket, foruden talrige Skitser af Graah, Følgende Kilder er opgivne: Scoresby, Giesecke, Ross, Parry, Egede, Dannell, Hall, Pickers, Gill, Ginge, og van Keulen. Den Kendsgerning, at Navnene Kap Farvel og Staatenhuk var givet til samme Forbjerg viser korrekt i Graahs Opfattelse af Identiteten af det engelske Kap Farvel og det hollandske Staatenhuk.

Dernæst kommer ogsaa et kendt Navn i Grønlands Udforskning, Inspektør Henrik Johannes Renh, der blev en kendt og verdensberømt Videnskabsmand, hvis geologiske og andre Undersøgelser foraarsagede, at han paa sine talrige Rejser udvidede og forbedrede de Kort, der var baseret paa Graahs astronomiske Observationer. Hans Tid falder omkring Midten af det 19' Aarhundrede.

1866 udgaves et Kort over Arsuk Fjorden med specielle Kort over forskellige Havne, bl.a. Igvigut's Rhed. Dette Kort blev udarbejdet paa Grundlag af Lieuter. (Charles Vigant Monterosi) Falbe's og (Hans Emil) Bluhuse's Opmaalinger.

" Samme Aar udarbejdede Heruhuthen Samuel Petrus Kleinschmidt et Kort med eskimoisk Tekst. Til Udarbejdelsen af dette Kort gjorde han Brug af Skitser fra sine talrige Rejser, saa vel som de bedste tilgængelige Kilder; blandt andre nogle faa specielle Kort trykte i Grønland, af hvilke nogle er baserede paa skitser udmærket udført af Eskimoer."

Saa kommer 1869 - 70 den 2. tyske Nordpolsekspedition under Koldewey der Kortlagde Strækningen fra Germaniahavn paa Sabineøen mod Nord til Cap Bismarck og mod Syd fortsatte Clavenings Opmaalinger fra 1823. Naar denne tyske Ekspedition særligt nævnes, da ligger det i, at den ligesom Scoresby's i 1822 ikke kunde undgaa at viiskesom et Incitament til en kraftigere Foretagelse i Grønland fra den danske Side.

Trap skriver : " Medfuld Anerkendelse af de ernergiske Anstrængelser dervar gjort fra Danmarks Side for at give et sandt Billede af Grønland, saa kan man paa den anden Side ikke nægte, at paa Grund af Landets store Udstrækning og Kysternes dybe og mægtigt forgrenede Indskæringer maatte Opnaaelsen af et saadant Resultat nødvendigvis fordrer yderligere Undersøgelser."

Allerede i 1871 -72 & 1874 havde Museums Assistent Steenstrup foretaget geognostiske Undersøgelser i Grønland og i 1875 optager Professor Johnstrup Tanken om nøjagtigere Undersøgelser og faar Regeringen til at bevilge Penge til Ekspeditioner. Trap fortsætter:

" Paa Initiativ af den i København 1878 dannede Kommission til Ledelsen af de geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland udsendes der forskellige Ekspeditioner og det Arbejde, der blev udført af denne, blev af den største Betydning for Forbedrelsen af et korrekt og detailleret Kort over Grønland. Disse systematiske og metodiske Undersøgelser begynder saa tidligt som i 1876 " Den første af disse Ekspeditioner var under Ledelse af daværende Lieutnant Gustav Holm, og sammen med Steenstrup og Komerup.

Vi er nu naaet frem til den Periode, hvor der fra dansk Side igennem en lang Række Aar 1876-1921 udførtes et maabevist og mægtigt Arbejde med vi-

denskabelige Undersøgelser, hvor nødvendigvis Opmaalingsarbejdet maatte blive det afstivende Skelet, omkring hvilket de andre videnskabelige Grene fæstner sig, Arkæologien, Etuslogien og Geologien som de mere faste Dele og Botaniken, Zoologien, Sprogforskningen o.m.m. som det levende og pulserende.

Alt tidligere havde, som vi har hørt, danske Søofficerer deltaget i Grønlands Undersøgelse og Kortlægning, men nu kommer en Tid, hvor de Haand i Haand med Videnskabsmænd gør en Indsats af overordentlig stor Værdi.

Det vil for vidtløftigt i det efterfølgende for Vestkystens Vedkommende at give en detailleret Redegørelse for de mange Ekspeditioner, der i Aarenes Løb blev sendt derop og jeg vil derfor nøjes med i en nogenlunde Kronologisk Orden at nævne Navnene paa de Søofficerer og andre, der har deltaget i Grønlands Opmaaling.

For Vestkystens Vedkommende har vi: Gustav Holm, A.O. Jensen, Bildsøe R.R. Hammer, T.V. Garde, C.H. Ryder, I.C.D. Bloch, C. Molthe, B.F. Froda og J.T. Borg samt K.J.V. Steenstrup, P. Eberlin, M.C. Engle.

For Østkystens Vedkommende, hvor Ekspeditionerne ikke er saa talrige Tilføjes Aarstallet, vi har her:

1879 A.L. Mourier, C.F. Wandel, Danmarksstræde hvorfra Kystlinien skitseres. P.A. Grove, tegner en Landtoning fra Scoresbysund til Cap. Dan.

1883-85 Gustav Holm, og T.V. Garde. Konebaadsekspeditionen til Angmagalik.

1891 C.H. Ryder og H. Vedlel. Hekla- Eksp. til Scoresbysund.

1898 -1900 G. Amtrup. Fra Scoresbysund til Angmagalik og Angmagalik-Distriktet og "Antarctica" Nordpaa langs Kysten med Kapt. I.P. Koch som Opmaaler.

1906 -08. Danmark- Ekspeditionen under Mylius- Eriksen og senere Trolle med Kapt. J.P. Koch som Leder af Opmaalingsarbejdet med Assistance af Trolle, Hæg-Hagen, C.B. og G. Thostrup, H.H. Jansen, A. Wegner, og Foredragsholderen.

1909 -12. Alabama- Eksp. under Ejner Mikkelsen med F.H.V. Laub og Premierl. C.H. Jørgensen til Assistance.

Danmark- Ekspeditionen sluttede den sidste manglende Forbindelse mellem Danmarks Havn og Peary's yderste Punkter mod Nord og Øst (Cap. Bridgmann end Navy Cliff) og fuldstændiggjorde dermed vort Kendskab til Grønlands vidtstrakte Kyster.

Men endnu havde vi danske ikke opnaaet det sidste endelige Maal, nemlig

at kunne sige overfor Verden, at vi alene var den eneste af alle Nationer for hvem det var lykkedes at berejse og Kortlægge, (opmaale) hele Kyststrækningen, men ogsaa det skulde lykkes gennem Knud Rasmussens Thule-Ekspeditioner i det nordvestlige og nordlige Grønland og det sidste manglende Led tilføjedes af Lauge Koch med Jubilæumsekspeditionen 1921-23.

Her vil jeg standse min korte historiske Oversigt over Danmarks Indsats i Grønlands Opmaalning og Kortlægning. Forholdehe gør, at det kun har kunnet være og istore Træk.

Hvor meget Arbejde og hvor megen Energi, der end er anvendt ved Udførelsen af Opmaalingsarbejdet, saa maa det dog erindres, at det Arbejde, der indtil 1921 har været udført kun maa betragtes som en Recognocering, om end omhyggelig udført, saa dog langt fra givende alle de Detailler, som man nutildags kræver af et Kort.

For 14 Dage siden havde vi her den Fornøjelse at høre Søløjtnant Harms fortælle om Flyveopmaalingen og det fremgik klart af hvad han sagde af hvor overordentlig stor Betydning det er for denne Opmaalingsmetode, at der forud er taget Recognoseringsopmaalinger, som i alt Fald i store Træk viser Kystens, Fjordens og Fjeldkysternes Hovedretninger.

I det store og hele kan man altsaa sige om den tidligere Opmaalning i Grønland, uden at det paanogen Maade maa tages som Kritik, at Opmaalingerne ikke har været, hvad man i moderne Forstand vil kalde rationel.

Dette kræver, at der rundt om paa Kysten findes astronomisk bestemte Steder, som gennem Basismaalning og Trekantuet er forbundet med hinanden og kontrolleret.

Dette har ikke fundet Sted, fordi det overvejende Opmaalingsarbejde saavel paa Vestkysten som paa Østkysten for meget lange Strækningers Vedkommende er foretaget gennem en Række stadigt skiftende Stationer, hvis Bredder og i mange Tilfælde ogsaa Længder har været astronomisk bestemt, medens Optagning af Landets Konturer blev bestemt paa Grundlag af Pejlinger forbundet med Azimuthobservationer i Forbindelse med løse Skitser.

Denne Form for Opmaalning undres let ikke at kunne medtage alle Detailler.

Imidlertid er det paa enkelte Steder paa Vestkysten foretaget lokale rationelle Opmaalinger og for Østkystens Vedkommende i Omegnen af Danmarks Havn.

Efter i det foregaaende kun at have berørt den Opmaalning, der har an-

gaaet selve Landet og paa Grundlag af hvilken Kortet over Grønland efterhaanden er fremstaaet, saa er der imidlertid ogsaa en anden Opmaaling - Søopmaalingen - som jeg har faaet til Opgave at meddele noget om.

I Virkeligheden er Forholdet det, at der om dette Emne ikke foreligger tilnærmelsesvis saa megen Litteratur som over den Kartografiske og søger man efter hos de forskellige Forfattere, kan man ikke andet end føle, at denne Side af vore Opgaver i Grønland indtil 1921 har været temmeligt stedmoderligt behandlet, litterært seet.

Men fordi der ikke foreligger en større Litteratur om dette Spørgsmaal, betyder naturligvis ikke, at der intet er gjort. De Resultater, der erhvervet gennem Førerne af Grønlandske Handels Skibe og fra de forholdsvis faa Opmaalingstogter, finder vi jo imidlertid i de af Søkortarkivet og Grønlands Styrelses udgivne Kort og Gardes Vejledning til Besejlingen af Grønland, som jeg skal vende tilbage til senere.

Afdøde Komm. R.R.Hammer har i sin Tid i Tidsskriftet for Søv. (Ny Rk. 18 Bd. 1884.) skrevet om de danske Undersøgelser i Grønland og her har jeg fundet den første Bemærkning, som jeg endnu har seet, om, at man dog har haft nogen Interesse for den navigationsmæssige Side af vort Kendskab til Grønland i tidligere Tider, idet han omtaler, at Løjtnant af Marinen Ulrich (der kan kun have været Adolph Tobias Ulrich) i 1846 foretog Undersøgelser af de nautiske Forhold for Besejlingen ved Vestkysten. Paa Søkortarkivet findes de af ham tegnede Kort samt Farvandsbeskrivelser.

Afdøde Admiralk Wandel, som til Værket Greenland har skrevet om "Scientific Investigations in Greenland" omtaler mærkeligt nok ikke de i 1877 og 78 med "Fylla" henholdsvis Kaptajnerne G.J.J.P.Jacobsen og A.W.Buchwaldt og 1879 med "Ingolf" Kaptajn A.L.Mourier foretagne Undersøgelser i Danmarksstrædet og som i overvejende Grad havde og måtte have hydrografiske Maalinger som deres vigtigste Udbytte. Wandel var Næstkommanderende i 1879 og fra dette Togt, paa hvilket Grønlands Østkyst fra Scoresby-Sund til Angmagssalik blev skitseret i et Kort over Kystens Hovedretning, foreligger som alt nævnt en meget smuk Landtoning, tegnet af daværende Løjtnant P.A. Grove.

Derimod omtales Skonnerten "Fylla"s Ekspeditionen 1884, 86 og 89 under henholdsvis Kaptajnerne C.O.E.Normann, Th.Braem og C.F.Wandel. Skibet var i Løbet af Sommermaanederne stationeret ved Grønlands Vestkyst, hvor det udførte botaniske og geologiske Undersøgelser i Davis-Strædet, dog kun i den Udstrækning som var forenelig med dets Tjeneste som Fiskeriinspektionsskib. Maa det her være mig tilladt at indskyde, at en Sammenblanding af Fiskeri-

inspektion og Szopmaaling altid er højst uheldigt og i endnu højere Grad nutildags end tidligere.

Af de hydrografiske Rapporter i Medd.o.Grl.fremgaar det, at paa disse Fyllas Ekspeditioner har der været foretaget Dybdemaalinger fra Kysten og udefter, desuden foreligger der Farvandsbeskrivelser o.l.vedrørende Besejlingen og Havneforholdene, som kom Gardes Velledning tilgode.

1895 og 96 blev "Ingolf" sendt ud med daværende Kommandør C.F.Wandel som Chef og med en Stab af Videnskabsmænd. 1895 blev der foretaget Undersøgelser i Davis-Strædet og 1896 i Danmarks-Strædet med nye Resultater paa saa vel Hydrografiens som Zoologiens Omraader.

Ryders Skibsekspedition 1891 - 92 med "Hækla", Amdrups 1900 med Antartic, Danmarks-Ekspeditionen 1906 -08, Trolle med "Danmark" og Alabama-Ekspeditionen, 1909 -12 E.Mikkelsen, Laub med "Alabama" foretog ogsaa hydrografiske Undersøgelser og indledede hermed vort Kendskab til Dybdeforholdene og andre navigatoriske Forhold paa Grønlands Østkyst fra Angmagssalik og helt Nord paa til Danmarks Havn, ja endda 1 Breddegrad Nord for denne og et Stykke ud fra Kysten endda mere end 1 Breddegrad nordligere.

Efter Grønlands Styrrelses Ønske foretog Løjtnant Th. Borg i Aarene 1907, 08, 09, og 10 Szopmaalingeri Godthaabs Fjord, ved Nugssuaq Havn, fra Godthaab Fjord, til Skinderhvalen, ved Kobbermine Bugten og fra Torsukatak til Nyboes Kanal og i adskillige Havne, alt i Besejlingens Interesse.

Af denne Redegørelse fra den forhaandenværende Litteratur maa man dog ikke tro, at vort navigatoriske Kendskab til Grønlands Vestkyst har været ringe,

De fleste Szofficerer kender vel, om ikke af egen Erfaring, saa dog af Omtale V.Gardes: Vejledning til Besejling af Kolonierne i Vestgrønland, udgivet i 1895.

Jeg har taget følgende fra Forordet i dette Værk: "Det foreliggende Arbejde er bygget paa forskellige Oplysninger om de vestgrønlandske Havne og Kystfarvande og paa mine egne Iagttagelser fra 9 Somres Færden i de grønlandske Farvande. De af Garde benyttede Oplysninger stammer frafølgende: Graah, Normann, C.F.Wandel, Magnus og Christian Bang (Skibsførere i Grl. Handel), C. Molthe, samt endel Skitser og Landtoninger fra nogle engelske Ekspeditioner og Dr. Steenstrup, Kunstmalerne Riis Carstensen og Groth, Kaptajn Zacharial, G Holm, I.A.D.Jensen, R.R.Hammer, N.T.Olsen og V.Georg (Skibsfører) samt Pr. Lieut. C.H.Ryder, C. Block og F.Petersen (Froda).

Sombekendt anvendes Vejledningen endnu, ganske vist rettet og for-

øget med Borgs og senere Opmaalinger.

Der er det at bemærke ved denne Vejledning, at den er udarbejdet paa Grundlag af de gamle Sejlskibsføreres Erfaringer og med en Besejling af Vestgrønland, der ikke kan maale sig med Nutidens. Dette viser sig navnlig for Landtoninger, der for de flestes Vedkommende er tegnede langt fra Land, ialt Fald veed jeg, desværre ikke af egen Erfaring, men af Samtaler med Førerne af Grønlands Handels Skibe, at de til den nutidige forcerede Besejling hvor Fartplanerne kræves overholdt, i høj Grad savner Toner af Landet paa nært Hold, saaledes at de i Taage, Regn- og Snetykning, naar de maa holde klos ind for at faa Landkending, savner dette Hjælpemiddel til i en Klaring at orientere sig overfor det Land, som de faar i Sigte.

Det bliver en stor interessant Opgave at tage fat paa, naar forhaabentlig om ikke for længe Tid en detailleret og rationel Søopmaaling skal tages op efterhaanden som Geodætisk Institut lægger sine Trekanter og udarbejder sine Kort ned langs Grønlands Kyst.

For Østgrønlands Vedkommende savner vi en Vejledning til Besejlingen af Østkysten, men maaske er den paa Trapperne.

Dermed, mine Herre, er jeg færdig med mine Emner, men jeg vil gerne, inden jeg slutter, minde om, at Grønlands første Kartograf af Selvsyn, var Danskeren Claudius Clavius og at det blev en dansk Mand, Hægh-Hagen, der med sine Kortskitser over Danmarks Fjord, Hagens Fjord og Independence Fjordens Bund, - for at tale med Dr. Bjørnboe - klarede Begreberne om den sidste ukendte Del af Grønlands-Kystens Beliggenhed.

Den 15 November i Aar var det 25 Aar siden, at Hægh-Hagen døde efter at have løst denne Opgave, nogle Dage senere døde Mylius-Erichsen og antagelig lig omkring een af disse Dage lagde Jørgen Brønlund sig til Hvile, efter nøjsommeligt, med Fødderne forfrosne og i Efteraarets Mørke at have udført den Heltebedrift at Bringe Resultetet af deres Rejse saa langt frem, at han vidste, at de vilde blive fundne.